

Emisijas kvotu izsolīšanas instrumenta darbības stratēģija

Ievads

Saskaņā ar likuma „Par piesārņojumu” (turpmāk – Likums) 32.² panta 3.¹ daļu finanšu līdzekļus, kas iegūti, izsolot Eiropas Savienības (turpmāk – ES) emisijas kvotas (*European Union allowances*; turpmāk - EUA) un Eiropas Savienības (turpmāk – ES) aviācijas emisijas kvotas (*European Union aviation allowances*; turpmāk - EUAA) (turpmāk – izsoļu ieņēmumi), ieskaita Valsts kasē atvērtajā valsts pamatbudžeta ieņēmumu kontā atbilstoši valsts budžeta ieņēmumu klasifikācijai. Atbilstoši Likuma 32.² panta 3.³ daļai programmas (apakšprogrammas) izpildītāja ir Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (turpmāk – VARAM).

No Likuma 32.² panta 4.⁴ daļas izriet, ka izsoļu ieņēmumus izmanto, lai mazinātu klimata pārmaiņas un nodrošinātu pielāgošanos klimata pārmaiņām, tai skaitā, izpildītu Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām¹ (turpmāk – Konvencija), tās Kioto protokola² un citu starptautisko līgumu saistības siltumnīcefekta gāzu (turpmāk – SEG) emisiju samazināšanas jomā, nodrošinātu Latvijas dalību ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēmā (turpmāk – ES ETS), kā arī emisijas kvotu izsolīšanas procesa administratīvo izmaksu segšanu.

VARAM 2021. gada 11. marta rīkojuma Nr. 1-2/43 „Par Emisijas kvotu izsolīšanas instrumenta atbildīgās iestādes uzdevumu īstenošanu” 2.4. apakšpunkts paredz izstrādāt un aktualizēt Emisijas kvotu izsolīšanas instrumenta (turpmāk – EKII) darbības stratēģiju (turpmāk - EKII stratēģijā). EKII stratēģija līdz 2020. gadam tika reglamentēta ar vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra 2016. gada 21. oktobra rīkojumu Nr. 265 “Par Emisijas kvotu izsolīšanas instrumenta darbības stratēģijas apstiprināšanu”.

Ņemot vērā Likumā noteiktās plašās izsoļu ieņēmumu izmantošanas jomas un ierobežoto finansējuma apjomu, EKII stratēģijas mērķis ir apzināt EKII darbības iespējas un noteikt prioritāros virzienus izsoļu ieņēmumu izmantošanai gan klimata pārmaiņu mazināšanai, gan pielāgošanās klimata pārmaiņām, gan uz klimata politikas radīto pozitīvo pārmaiņu izmantošanai.

¹ Latvija ratificēja 1995. gada 23. februārī:

<http://likumi.lv/ta/id/34198-par-apvienoto-naciju-organizācijas-visparejo-konvenciju-par-klimata-parmainam>

² Latvija pieņēma 2002. gada 30. maijā: <http://likumi.lv/ta/id/63178-par-apvienoto-naciju-organizācijas-visparejas-konvencijas-par-klimata-parmainam-kioto-protokolu>

1. EKII darbības konteksts

Latvija ir uzņēmusies starptautiskās saistības klimata pārmaiņu jomā ar konkrētiem sasniedzamajiem mērķiem. EKII ir viens no finanšu instrumentiem noteikto mērķu sasniegšanai. Taču jāatzīmē, ka EKII ir specializēts finanšu instruments Latvijā, kas vērsts tikai un vienīgi uz klimata politikas mērķu sasniegšanu.

Latvijas klimata politikas starptautiskais ietvars

Latvija ir Konvencijas, Kioto protokola un Parīzes nolīguma, kas ratificēts ar likumu “Par Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām Parīzes nolīgumu” (turpmāk – Parīzes nolīgums), līgumslēdzēja.

Latvija parakstīja Konvenciju 1992. gadā, un Latvijas Republikas Saeima to ratificēja 1995. gadā. Savukārt Kioto protokolu Latvija parakstīja 1998. gadā un Latvijas Republikas Saeima to ratificēja 2002. gadā. Latvija Parīzes nolīgumu parakstīja 2016. gada 22. aprīlī. Latvijas Republikas Saeima Parīzes nolīgumu ratificēja 2017. gada 2. februārī, pieņemot likumu “Par Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām Parīzes nolīgumu”, kas stājās spēkā 2017. gada 9. februārī.

Parīzes nolīguma mērķis ir stiprināt globālo rīcību klimata pārmaiņu novēršanai un:

- noturēt globālo sasilšanu būtiski zem 2°C robežas salīdzinot ar pirmsindustriālo līmeni un censties ierobežot temperatūras pieaugumu 1,5°C robežās, jo tas būtiski samazinās klimata pārmaiņu izraisītos riskus un ietekmes;
- uzlabot pielāgošanos klimata pārmaiņu negatīvajām ietekmēm un sekmēt noturīgumu pret klimata pārmaiņām;
- sekmēt investīciju novirzi saskaņā ar oglekļa mazietilpīgu un pret klimata pārmaiņām noturīgu attīstību.

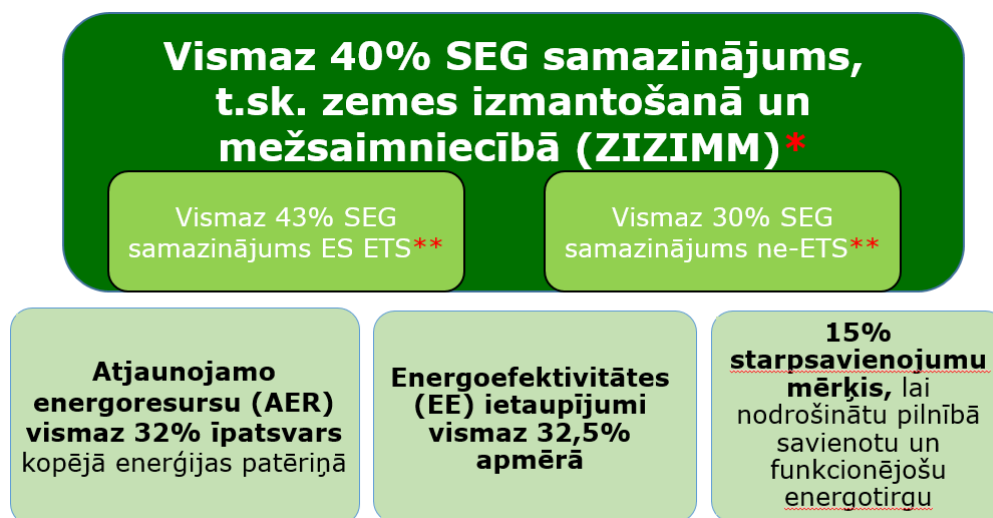
Latvijas saistības Parīzes nolīguma kontekstā izriet no apņemšanās, ko paredz ES nacionāli noteiktais devums (*National determined contributions*; turpmāk – NDC). Saskaņā ar Parīzes nolīgumu tā Līgumslēdzējām Pusēm būs regulāri jāatjauno savi iesniegtie NDC, un katram nākamajam iesniegtajam NDC jābūt ambiciozākam par iepriekš iesniegto.

Latvijai noteikto SEG emisiju samazināšanas un oglekļa dioksīda (turpmāk - CO₂) piesaistes nodrošināšanas mērķu izpilde katru gadu tiek novērtēta saskaņā ar Likuma 52. panta trešo daļu, VARAM sagatavojot informatīvo ziņojumu par SEG emisiju samazināšanas un CO₂ piesaistes saistību izpildi.

ES kopējie un Latvijas mērķi periodam līdz 2030. gadam

ES dalībvalstis ir apņēmušās kopīgi sasniegt 2030. gada SEG emisiju samazinājuma, atjaunojamo energoresursu palielinājuma un energoefektivitātes uzlabošanas, elektroenerģijas starpsavienojumu mērķus (sk. 1.attēlu) saskaņā ar

pieņemtajiem tiesību aktiem klimata un enerģētikas politikas jomā, kas apvienoti Klimata un enerģētikas politikas satvarā līdz 2030. gadam.

* Salīdzinot ar 1990.gadu
** Salīdzinot ar 2005.gadu

1 .attēls. ES klimata un enerģētikas politikas mērķi 2030.gadam³

Tāpat kā periodā līdz 2020. gadam emisiju samazināšanas mērķis no ES ETS iekļautajām iekārtām ir kopējs ES, un tā izpildei Eiropas Komisija (turpmāk – EK) nosaka harmonizētu regulējumu un pieeju. Savukārt katras ES dalībvalsts (arī Latvijas) individuālais 2030. gada SEG emisiju samazināšanas mērķis darbībām ārpus ETS (turpmāk – ne-ETS), un tādējādi arī faktiskais ieguldījums Parīzes nolīguma īstenošanā, ir noteikts ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 30. maija Regulu Nr. 2018/842 *par saistošiem ikgadējiem siltumnīcefekta gāzu emisiju samazinājumiem, kas ES dalībvalstīm jāpanāk no 2021. līdz 2030. gadam, un kas dod ieguldījumu rīcībā klimata politikas jomā, lai izpildītu Parīzes nolīgumā paredzētās saistības, un ar ko groza Regulu Nr. 525/2013* (turpmāk – Regula 2018/842).

2018. gada 11. decembrī tika pieņemta Eiropas Parlamenta un Padomes Regula Nr. 2018/1999 *par enerģētikas savienības un rīcības klimata politikas jomā pārvaldību un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 663/2009 un (EK) Nr. 715/2009, Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 94/22/EK, 98/70/EK, 2009/31/EK, 2009/73/EK, 2010/31/ES, 2012/27/ES un 2013/30/ES, Padomes Direktīvas 2009/119/EK un (ES) 2015/652 un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 525/2013*, saskaņā ar kuru katrai ES dalībvalstij bija jā sagatavo Nacionālais enerģētikas un klimata plāns, kas aptver piecas dimensijas – enerģētiskā drošība, iekšējais enerģijas tirgus, energoefektivitāte, dekarbonizācija, pētniecība, inovācija un konkurētspēja. Nacionālajos enerģētikas un klimata plānos ES dalībvalstīm ir jāparāda konkrēti pasākumi, ar kuru palīdzību tiks sasniegti mērķi enerģētikas jomā, kā arī SEG

³ Uz EKII stratēģijas sagatavošanas brīdi spēkā esošie, pirms mērķu pārrēķina saistībā ar ambīciju palielināšanas attiecībā uz vismaz 55% SEG samazināšanas mērķi 2030. gadā.

emisiju samazināšanā. Latvijas Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.-2030. gadam (turpmāk – NEKP) apstiprināts 2020. gada 28. janvāra Ministru kabineta (turpmāk – MK) sēdē. EKII stratēģijā plānotie prioritārie virzieni ir ciešā sinerģijā ar NEKP un sniegs ieguldījumu tajā ietvertu pasākumu īstenošanā.

Ņemot vērā Latvijas dalību ES, Latvijas SEG samazināšanas mērķi izriet no ES SEG samazināšanas mērķiem, kā arī starptautiskās klimata politikas stūrakmeņiem – Konvencijas, tās Kioto protokola un Parīzes nolīguma. ES ietvaros ir noteikts kopējs ES SEG emisiju samazināšanas mērķis, un tas ir sadalīts divās daļās – ES ETS un ne-ETS darbības). ES noteiktie kopīgie mērķi vismaz 40 % SEG emisiju samazinājums, t.sk. zemes izmantošanā un mežsaimniecībā salīdzinot ar 1990. gadu:

- ES ETS operatori kopīgi visā ES ir jāsamazina SEG emisiju apjoms par 43 % līdz 2030. gadam (salīdzinot ar šo ES ETS operatoru SEG emisiju apjomu 2005. gadā);
- kopējais ne-ETS SEG emisiju apjoms ir jāsamazina par 30 % līdz 2030. gadam (salīdzinot ar šo ne-ETS darbību SEG emisiju apjomu 2005. gadā).

ES ETS mērķa izpildes organizēšana ir EK atbildība. Šī mērķa izpildei ar ES normatīvo regulējumu ir apstiprināti ES ETS darbības nosacījumi un noteikta ES ETS operatoru atbildība. ES ETS operatoru SEG emisiju apjoma samazināšanas pasākumi tiek noteikti harmonizētā veidā, un šo pasākumu izstrādi un īstenošanu nodrošina EK kopā ar ES dalībvalstīm, īstenojot Direktīvā 2003/87/EK⁴ noteiktās prasības un nosacījumus. ES ETS piedalās arī Latvijas komersanti. Ne-ETS darbību SEG emisiju samazināšanas mērķa (turpmāk – ne-ETS mērķis) izpildes saistības ir pārdalītas katrai ES dalībvalstij, t.sk. Latvijai. ES dalībvalstu ikgadējie ne-ETS mērķi un prasības atbilstības mērķu nodrošināšanai ir noteiktas ES tiesību aktos. Periodam no 2021. gada līdz 2030. gadam katras ES dalībvalsts mērķis un tā izpildes nosacījumi ir noteikti Regulā 2018/842. Saskaņā ar Regulu 2018/842 periodā no 2021. gada līdz 2030. gadam Latvijai ir nepieciešams nodrošināt 6% ne-ETS darbību SEG emisiju samazinājumu, salīdzinot ar Latvijas ne-ETS darbību SEG emisiju apjomu 2005. gadā.

2019. gada 11. decembrī EK nāca klajā ar paziņojumu par Eiropas zaļo kursu⁵. Eiropas zaļais kurss ir jauna izaugsmes stratēģija, kas tiecas ES pārveidot par taisnīgu un pārticīgu sabiedrību ar mūsdienīgu, resursefektīvu un konkurētspējīgu ekonomiku, kurā SEG neto emisijas 2050. gadā samazinātos līdz nullei un ekonomiskā izaugsme būtu atsaistīta no resursu patēriņa.

EK 2020. gada 4. martā publicēja priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai, *ar ko izveido sistēmu klimatneitralitātes sasniegšanai un groza Regulu Nr. 2018/1999/ES* (turpmāk – Eiropas Klimata likums)⁶, kas paredz

⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes 2003. gada 13. oktobra direktīvas 2003/87/EK, ar kuru nosaka sistēmu siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisijas kvotu tirdzniecībai Savienībā un groza Padomes Direktīvu 96/61/EK;

⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1588580774040&uri=CELEX:52019DC0640>.

⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1547536916236&uri=CELEX:52020PC0080>

juridiski saistošā veidā nostiprināt SEG emisiju samazināšanas mērķus, t.sk., klimatneitralitātes sasniegšanas mērķi 2050. gadā. Lai to panāktu, būs jāizmanto visaptveroša pieeja, iekļaujot SEG emisiju samazināšanas pasākumus, investīcijas zaļajās tehnoloģijās, kā arī dažādus vides un dabas aizsardzības pasākumus.

Eiropas Klimata likuma mērķis ir radīt apstākļus efektīvai un godīgai pārejai, reizē sniedzot paredzamību investoriem un citiem ekonomikas dalībniekiem, lai sekmētu pāreju uz klimatneitralitāti 2050. gadā. Eiropas Klimata likuma izstrāde izriet no 2019. gada 12. decembrī publicētā Eiropas Zaļā kursa paziņojuma.

Atbilstoši 2020. gada 17. septembrī publicētajam paziņojumam “Eiropas 2030. gada klimata politikas ieceru kāpināšana. Investīcijas klimatneitrālā nākotnē iedzīvotāju labā”⁷ (turpmāk - Paziņojums), EK sagatavoja jaunu ES Klimata likuma priekšlikumu, ar kuru rosināts paaugstināt 2030. gada ES SEG emisiju samazināšanas mērķi līdz vismaz 55% 2030. gadā salīdzinot ar 1990. gadu, aptverot gan SEG emisijas, gan CO₂ piesaisti (iepriekš ES Klimata likuma priekšlikumā bija noteikts 40-55% SEG emisiju samazinājums 2030. gadā). Paziņojums ir papildināts ar ietekmes novērtējumu, kas apliecina, ka ar atbilstošām rīcībpolitikām ir ekonomiski pamatoti ES SEG emisijas līdz 2030. gadam samazināt par vismaz 55 %, ņemot vērā plānotās SEG emisijas un CO₂ piesaisti. Balstoties uz ietekmes novērtējumā veikto analīzi, EK secina, ka, līdz 2030. gadam panākot SEG emisiju samazinājumu par vismaz 55%, ES ne tikai stingri nostātos uz klimatneitralitātes ceļa, bet arī kļūtu par globālu uzņēmējdarbības un rūpniecības līderi.

ES dalībvalstu kopīgā apņemšanās samazināt SEG emisijas par vismaz 55 % līdz 2030. gadam salīdzinājumā ar 1990. gadu tika apstiprināta 2020. gada 10.-11. decembrī ES valstu un valdību vadītāju sanāksmē⁸, kā arī 2021. gada 21. aprīlī vienojoties Eiropas Parlamentam ar ES dalībvalstīm par Eiropas Klimata likumu. Vienlaikus 2021. gada vasarā EK ir paredzējusi nākt klajā ar virkni normatīvo aktu priekšlikumiem, kas ES dalībvalstīm palīdzēs sasniegt vērienīgākus klimata mērķus, lai ES sasniegtu kopēju 2030 SEG samazināšanas mērķi.

Kaut arī uz EKII stratēģijas sagatavošanas brīdi nav precīzi zināms, kāds varētu būt Latvijai noteiktais devums ne-ETS SEG emisiju samazināšanā, paaugstinoties ES kopējam 2030. gada klimata mērķim, jāņem vērā, ka saskaņā ar NEKP mērķa scenārija prognozēm 2030. gadā Latvijas ne-ETS sektora SEG emisiju apjoms būs 7462 kilotonnas (turpmāk – kt) CO₂ekv., kas atbilst ~13% SEG emisiju samazinājumam (salīdzinot ar 2005. gada ne-ETS emisijām), divas reizes pārsniedzot šobrīd Latvijai noteikto ne-ETS mērķi (-6% ne-ETS emisiju samazinājums 2030. gadā salīdzinot ar 2005. gadu), kāds ar Regulu 2018/1999⁹

⁷ Pieejams: https://ec.europa.eu/clima/sites/clima/files/eu-climate-action/docs/impact_en.pdf

⁸ Pieejams: <https://www.consilium.europa.eu/media/47334/1011-12-20-euco-conclusions-lv.pdf>

⁹ Eiropas Savienības un Padomes regula Nr. 2018/1999 par enerģētikas savienības un rīcības klimata politikas jomā pārvaldību un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 663/2009 un (EK) Nr. 715/2009,

tika noteikts esošā - 40% ES kopējā mērķa sasniegšanai. Saskaņā ar Polijas Nacionālā emisiju pārvaldības centra KOBiZE pētījumu, ja ES kopējais SEG emisiju samazināšanas mērķis sasniegs -55%, Latvijai noteiktais samazinājums varētu būt -18% (salīdzinot ar 2005. gada ne-ETS emisijām)¹⁰, savukārt atbilstoši Somijas Tehniskās izpētes centra VTT pētījumam -20% un atbilstoši Vācijas Eko-Institūta pētījumam -22%¹¹.

ES kopējie un Latvijas mērķi periodam līdz 2050. gadam

2018. gada 28. novembrī EK publicēja paziņojumu “Tīru planētu - visiem! Stratēģisks Eiropas ilgtermiņa redzējums par pārticīgu, modernu, konkurētspējīgu un klimatneitrālu ekonomiku” (turpmāk – EK Klimatneitralitātes paziņojums). EK Klimatneitralitātes paziņojums ietver redzējumu par visus tautsaimniecības nozaru un visu sabiedrības slāņu aptverošām ekonomiskajām un sabiedrības pārveidēm, kas vajadzīgas, lai līdz 2050. gadam ES sasniegtu SEG emisiju neto nulles līmeni jeb klimatneitralitāti.

EK Klimatneitralitātes paziņojumā uzsvērts, ka valstu rīcībpolitikām jāveicina ES pienesumu Parīzes nolīguma ilgtermiņa temperatūras mērķa īstenošanā, proti, saglabāt pasaules vidējās temperatūras pieaugumu būtiski mazāku par 2 °C salīdzinājumā ar pirmsindustriālā laikmeta līmeni un censties temperatūras kāpumu ierobežot līdz 1,5 °C salīdzinājumā ar pirmsindustriālā laikmeta līmeni. Līdz ar ES tiesību aktu ieviešanu, par kuriem patlaban panākta vienošanās, saskaņā ar EK redzējumu sagaidāms, ka ES kopējais SEG emisiju samazinājums līdz 2030. gadam tiks nodrošināts par aptuveni 45 % salīdzinājumā ar 1990. gadu. Turklāt pašreizējām rīcībpolitikām iestrādnēm būs ilgstoša ietekme arī pēc 2030. gada, un prognozētais SEG emisiju samazinājums līdz 2050. gadam būs aptuveni 60 % salīdzinājumā ar 1990. gadu. Paziņojumā secināts, ka, ņemot vērā aktuālāko Klimata pārmaiņu starpvaldību padomes (*Intergovernmental Panel on Climate Change*; turpmāk – IPCC) īpašo ziņojumu par globālo sasilšanu par 1,5 °C (turpmāk – IPCC ziņojums), ES mērķim būtu jābūt līdz 2050. gadam kļūt par vienu no pirmajām, kas sasniedz klimatneitralitāti.

Nacionālajā Pozīcijā¹² par EK klimatneitralitātes paziņojumu Latvija atbalsta ES kopīgo klimatneitralitātes mērķi 2050. gadam, turklāt Latvija ir

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 94/22/EK, 98/70/EK, 2009/31/EK, 2009/73/EK, 2010/31/ES, 2012/27/ES un 2013/30/ES, Padomes Direktīvas 2009/119/EK un (ES) 2015/652 un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 525/2013 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32018R1999>;

¹⁰ Pētījums pieejams tiešsaistē: <http://climatecake.pl/wp-content/uploads/2020/03/Impact-on-the-reduction-target-for-2030-and-on-the-EUA-prices.-Summary.pdf> (samazinājums noteikts izmantojot esošo mērķu noteikšanas metodi IKP/iedz.)

¹¹ <https://www.stefanscheuer.eu/wp-content/uploads/2021/01/20210201-Synergies-between-ESR-EED.pdf>;

¹² Latvijas nacionālā pozīcija Nr. 2 “Par Eiropas Komisijas paziņojumu “Tīru planētu -- visiem! Stratēģisks Eiropas ilgtermiņa redzējums par pārticīgu, modernu, konkurētspējīgu un klimatneitrālu ekonomiku”: Latvija atbalsta Paziņojumā ietverto priekšlikumu attiecībā uz ES mērķi līdz 2050. gadam kļūt par vienu no pirmajām, kas sasniedz SEG emisiju neto nulles līmeni jeb klimatneitralitāti.

pievienojusies klimata politikas ambiciozo valstu grupai, pievienojoties Sibiu deklarācijai¹³.

Latvijas stratēģija klimatneitralitātes sasniegšanai līdz 2050. gadam (turpmāk – Latvijas klimatneitralitātes stratēģija) ir izskatīta un atbalstīta 2020. gada 28. janvāra MK sēdē. Latvijas klimatneitralitātes stratēģija ir ilgtermiņa vīzijas dokuments, ietvardokuments politikas plānotājiem, kas nodrošinās vienotu valsts virzību, kā arī dos pamatu visu nozaru plānošanas dokumentos ietvertajiem centieniem veicināt oglekļa mazietilpīgu attīstību.

Latvijas klimatneitralitātes stratēģijas virsmērķis - Latvijas klimatneitralitāte 2050. gadā (antropogēnās siltumnīcefekta gāzu emisijas kompensētas ar to piesaisti) un tās divi stratēģiskie mērķi ir SEG emisiju samazināšana visos tautsaimniecības sektoros un CO₂ piesaistes palielināšana.

2. EKII darbību noteicošie faktori – specifiskās normatīvo aktu prasības

Atbilstoši Likuma 32.² panta septītajai daļai MK 2012. gada 25. septembrī apstiprināja MK noteikumus Nr. 657 „Latvijai piešķirto emisijas kvotu izsolīšanas kārtība”, kuros tika noteikta Latvijai piešķirto emisijas kvotu izsolīšanas kārtība.

Likuma 32.² panta 4.⁴ daļa nosaka, ka izsoļu ieņēmumus izmanto, lai mazinātu klimata pārmaiņas un nodrošinātu pielāgošanos klimata pārmaiņām, tai skaitā:

1. SEG emisijas samazināšanai vai ierobežošanai enerģētikas, rūpniecības, transporta, lauksaimniecības un atkritumu apsaimniekošanas nozarēs, arī tādu projektu un finanšu instrumentu finansēšanai, kuru mērķis ir:

- a) paaugstināt ēku vai tehnoloģisko iekārtu un transportlīdzekļu energoefektivitāti;
- b) paplašināt atjaunojamo energoresursu izmantošanu;
- c) veicināt pielāgošanos klimata pārmaiņām nacionālā un reģionālā mērogā, tai skaitā tādu projektu finansēšanai, kuros paredzēta pilotpasākumu īstenošana ekstremālo laikapstākļu negatīvās ietekmes mazināšanai un novēršanai.

2. SEG emisijas samazināšanas vai ierobežošanas iespēju, kā arī iespēju pielāgoties klimata pārmaiņām palielināšanai, arī tādu projektu un finanšu instrumentu finansēšanai, kuru mērķis ir:

- a) izstrādāt vides tehnoloģijas, kas nodrošina energoefektivitātes paaugstināšanu, atjaunojamo energoresursu izmantošanu, SEG emisijas samazināšanu tehnoloģiskajos procesos vai pielāgošanos klimata pārmaiņām;

¹³ 2019. gada 9. maijā Sibiu, Rumānijā notikušās neformālās Eiropadomes sanāksmes laikā. Deklarācijas vēstījumi: ES jāpieņem ilgtermiņa stratēģija ar mērķi sasniegt SEG emisiju neto nulles līmeni¹³ jeb klimatneitralitāti - vēlākais līdz 2050. gadam, ES līmenī jāpārskata ES nacionāli noteiktais devums (turpmāk - NDC) līdz 2020. gadam (ES 2030. gada SEG emisiju samazināšanas mērķa pārskatīšana), lai veicinātu ambiciozāku globālo mērķu sasniegšanu klimata pārmaiņu mazināšanai;

b) īstenot klimata politikas pasākumus, kas vērsti uz SEG emisijas samazināšanu un pielāgošanos klimata pārmaiņām, kā arī sagatavot integrēšanai dažādās nozarēs nepieciešamos pētījumus, plānošanas un tehniskos dokumentus;

c) īstenot izglītojošus pasākumus, kuru rezultātā uzlabojas sabiedrības izpratne un zināšanas par klimata pārmaiņām un pasākumiem, kas veicami, lai tās mazinātu un nodrošinātu pielāgošanos klimata pārmaiņām, un kuri veicina patērētāju paradumu maiņu, kā arī sekmē zemas oglekļa emisijas ekonomikas attīstību Latvijā.

3. Konvencijas un tās Kioto protokola saistību, kā arī citu starptautisko saistību izpildei SEG emisiju samazināšanas jomā;

4. Latvijas dalībai ES ETS, arī emisijas kvotu izsolīšanas procesa nodrošināšanas administratīvo izmaksu segšanai.

Likuma 32.² panta 4.⁵ daļa nosaka, ka izsoļu ieņēmumu izmantošanā ņem vērā pasākumu ietekmi ne vien uz SEG emisijas daudzumu, bet arī uz vides kvalitāti kopumā, tai skaitā citu piesārņojošo vielu emisiju, pārrobežu gaisa piesārņojumu, dabiskajiem biotopiem.

Savukārt, Likuma 32.² panta 4.⁶ daļa nosaka, ka izsoļu ieņēmumu izmantošanu augstāk minētajiem mērķiem (32.² panta 4.⁴ daļas 1. un 2. punkts) nodrošina, organizējot atklātos projektu iesniegumu konkursus.

Lai nodrošinātu izsoļu ieņēmumu izmantošanu saskaņā ar Likuma 32.² panta 4.⁶ daļu, līdz 2020. gada beigām ir apstiprināti četri atklātu projektu iesniegumu konkursu nolikumi:

- 1) MK 2016. gada 12. janvāra noteikumi Nr. 35 „Emisijas kvotu izsolīšanas instrumenta finansēto projektu atklāta konkursa „Siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšana valsts nozīmes aizsargājamās arhitektūras pieminekļos” nolikums”. Pieejamais finansējums 9 milj. *euro*. Konkursa mērķis ir CO₂ emisiju samazināšana, veicot esoša valsts nozīmes arhitektūras pieminekļa (vienas vai vairāku ēku) pārbūvi, atjaunošanu vai vienkāršoto fasādes atjaunošanu;
- 2) MK 2016. gada 26. janvāra noteikumi Nr. 69 „Emisijas kvotu izsolīšanas instrumenta finansēto projektu atklāta konkursa „Siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšana – zema enerģijas patēriņa ēkas” nolikums”. Pieejamais finansējums 23 milj. *euro*. Konkursa mērķis ir CO₂ emisiju samazināšana, veicot jaunu zema enerģijas patēriņa ēku būvniecību, kā arī esošu ēku pārbūvi vai atjaunošanu par zema enerģijas patēriņa ēkām;
- 3) MK 2018. gada 12. jūnija noteikumi Nr. 333 “Emisijas kvotu izsolīšanas instrumenta finansēto projektu atklāta konkursa “Siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšana ar viedajām pilsētvides tehnoloģijām” nolikums”. Pieejamais finansējums 8 milj. *euro*. Konkursa mērķis ir ieviest un demonstrēt viedās pilsētvides tehnoloģijas, kas samazina SEG emisijas;
- 4) MK 2018. gada 17. jūlija noteikumi Nr. 418 “Emisijas kvotu izsolīšanas instrumenta finansēto projektu atklāta konkursa “Siltumnīcefekta gāzu

emisiju samazināšana, attīstot enerģētiski pašpietiekamu ēku būvniecību” nolikums”. Pieejamais finansējums 10 milj. *euro*. Konkursa mērķis ir potenciālo SEG emisiju ierobežošana, atbalstot jaunu un ilgtspējīgu zema enerģijas patēriņa enerģētiski pašpietiekamu ēku būvniecību un nodrošinot oglekļa mazietilpīgai attīstībai nepieciešamo tehnoloģiju demonstrēšanu un popularizēšanu Latvijā.

Lai sekmētu EKII līdzekļu izlietojuma caurredzamību un atbilstību Likuma 32.² panta 4.⁴, 4.⁵ un 4.⁶ daļā minētajiem mērķiem un prasībām, kā arī iesaistītu sabiedrības pārstāvjus EKII vadības un īstenošanas uzraudzībā, saskaņā ar MK 2008. gada 28. aprīļa noteikumiem Nr. 312 “Klimata pārmaiņu finanšu instrumenta un emisijas kvotu izsolīšanas instrumenta konsultatīvās padomes nolikums” tiek veidota Klimata pārmaiņu finanšu instrumenta un emisijas kvotu izsolīšanas instrumenta konsultatīvā padome.

Atbilstoši Likuma 32.² panta 4.⁷ daļai VARAM līdz kārtējā gada 1. aprīlim ir jāiesniedz MK informatīvais ziņojums par izsoļu ieņēmumu izmantošanu iepriekšējā gadā, tai skaitā informācija par finansētajiem pasākumiem un panākto siltumnīcefekta gāzu emisijas samazinājumu.

EKII finansēto projektu konkursu administrēšanas uzdevumus veic VARAM un SIA „Vides investīcijas fonds” (turpmāk – VIF). VARAM nodrošina EKII projektu atklāto projektu iesniegumu konkursu nolikumu izstrādi, budžeta plānošanu un uzraudzību EKII apakšprogrammās, maksājumu veikšanu finansējuma saņēmējiem, nodrošina kontroles funkcijas VIF deleģējuma līgumā noteikto uzdevumu uzraudzības kontrolei, kā arī VIF iekšējās kontroles sistēmu vai tā grozījumu saskaņošanu u.tml. Uzdevumus, kas saistīti ar projektu iesniegumu pieņemšanu, vērtēšanu, līgumu par projekta īstenošanu sagatavošanu, noslēgšanu, grozīšanu un izbeigšanu, projektu pārskatu pārbaudi, projektu īstenošanas kontroli, projektu uzraudzību monitoringa periodā, finansējuma atgūšanu VARAM ir deleģējusi veikt VIF. Nākotnē plānota lielāka VIF lomas un kompetences stiprināšana saistībā ar komunikācijas kampaņām, kas potenciāli varētu notikt 2 reizes gadā.

Nemot vērā Likumā noteiktās plašās izsoļu ieņēmumu izmantošanas jomas un ierobežoto finansējuma apjomu, 2016. gada 21. oktobrī ar vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra rīkojumu Nr. 265 “Par Emisijas kvotu izsolīšanas instrumenta darbības stratēģijas apstiprināšanu” tika apstiprināta “Emisijas kvotu izsolīšanas instrumenta darbības stratēģija”, kuras mērķis bija apzināt EKII darbības iespējas un noteikt prioritāros virzienus izsoļu ieņēmumu izmantošanai līdz 2020. gadam.

Līdz šim EKII ietvaros projektu īstenošanai ir piešķirti 50 milj. *euro*, no tiem noslēgti 33 līgumi. par projektu īstenošanu (spēkā esoši uz 29.01.2021) par kopējo summu 47 966 867,54 *euro*. Noslēgto līgumu par projektu īstenošanu ietvaros plānotais CO₂ emisijas samazinājums ir 1 559 181,33 kg gadā. Ir aprēķināts, ka efektivitātes rādītājs – projektos plānotais CO₂ emisijas samazinājums gadā pret ieguldīto EKII finansējumu ir: 0,05 kg CO₂/*euro* gadā

projektu konkursā “Siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšana valsts nozīmes aizsargājamās arhitektūras pieminekļos, 0,02 kg CO₂/euro gadā projektu konkursā “Siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšana – zema enerģijas patēriņa ēkas”, 0,09 kg CO₂/euro gadā projektu konkursā “Siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšana ar viedajām pilsētvides tehnoloģijām”.

Konkursos finansējums tika piešķirts energoefektivitātes pasākumu īstenošanai ēkās, kas sniedz gan tiešus SEG emisiju samazinājumus, gan arī netiešus SEG emisiju samazinājumus, kas rodas no projektu demonstrācijas un multiplikatīvā efekta. Netiešie SEG emisiju samazinājumi ir ļoti nozīmīgi, jo klimata politikas mērķu sasniegšanai nepieciešamas pakāpeniskas, visaptverošas un būtiskas izmaiņas tautsaimniecībā un iedzīvotāju dzīvesveidā un to nav iespējams panākt tikai līdzfinansējot atsevišķus projektus. Demonstrācijas projekti, piemēram, konkursā „Siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšana – zema enerģijas patēriņa ēkas” piesaista sabiedrības uzmanību un mudina aizvien plašāku cilvēku loku īstenot, ja ne pāreju uz zema enerģijas patēriņa ēkām, tad vismaz energoefektivitātes pasākumu īstenošanu, kas ir būtisks veikto investīciju multiplikatīvais efekts uz turpmāko SEG emisiju samazināšanu ēku sektorā.

Savukārt, Klimata pārmaiņu finanšu instrumenta (turpmāk – KPFI) ietvaros, kas bija EKII līdzvērtīgs instruments, projektu īstenošanai tika piešķirti 196 317 315 euro, tādējādi plānojot nodrošināt CO₂ emisijas samazinājumu 208 704 958 kg gadā apjomā. KPFI ietvaros tika organizēti 16 dažādi projektu konkursi, kuru ietvaros efektivitātes rādītājs – projektos plānotais CO₂ emisijas samazinājumu gadā pret ieguldīto KPFI finansējumu ir robežās no 0,12 līdz 6,24 kg CO₂/euro gadā. Saskaņā ar veikto aprēķinu par KPFI projektu efektivitātes rādītājiem ir secināms, ka augstākie rādītāji ir projektos ar atjaunojamo energoresursu izmantojošu tehnoloģiju ieviešanu (tai skaitā mājsaimniecību sektorā), pilotprojektu izstrādi un ieviešanu, kā arī komersantu ēku, tehnoloģisko iekārtu un ražošanas tehnoloģiju energoefektivitātes uzlabošanu.

Valsts kontroles revīzijas Nr. 2.4.1-16/2016 “Vai Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas administrētie klimata pārmaiņu samazināšanai paredzētie līdzekļi tiek plānoti un izlietoti efektīvi un atbilstoši normatīvo aktu prasībām?”¹⁴ (2017. gads) ziņojumā salīdzinot EKII un KPFI īstenošanas efektivitāti, tika secināts, ka EKII efektivitātes rādītājs ir vairāk nekā 35 reizes mazāks nekā KPFI efektivitātes rādītājs. Taču ir būtiski ņemt vērā, ka par EKII efektivitāti nevar spriest tikai pēc izlietotā EKII finansējuma euro pret sasniegtajiem CO₂ tiešajiem emisijas samazinājumiem, jo ir būtiski ņemt vērā arī netiešos SEG emisiju samazinājumus, kas iespējami dēļ projektu demonstrācijas, inovācijas un multiplikatīvā efekta. Papildus jānorāda, ka EKII projektu konkursi ir ar ļoti atšķirīgiem īstenošanas nosacījumiem un pat viena projekta konkursa ietvaros esošie projekti ir ar būtiski atšķirīgiem raksturlielumiem. Līdz ar to EKII

¹⁴ <http://www.lrvk.gov.lv/revizija/vai-vides-aizsardzibas-un-reģionalas-attistibas-ministrijas-administretie-klimata-parmainu-samazinasanai-paredzetie-lidzekli-tiek-planoti-un-izlietoti-efektivi-un-atbilstosi-normativo-aktu-prasibam/>

ietvaros līdzšinējo projektu konkursu ietvaros sasniegto efektivitātes rādītāju nav korekti salīdzināt ar citu finanšu instrumentu ietvaros īstenoto projektu efektivitātes rādītājiem vai, piemēram, Eiropas Komisijas ekspertu sniegto informāciju par ES vidējo SEG emisiju samazināšanas pasākumu izmaksām. Šādu novērtējumu nav iespējams arī veikt attiecībā uz EKII stratēģiju kopumā, t.i. šobrīd nav zināmi prioritārie virzieni, precīzs finansējuma apjoms un investīciju izmaksas nākotnē.

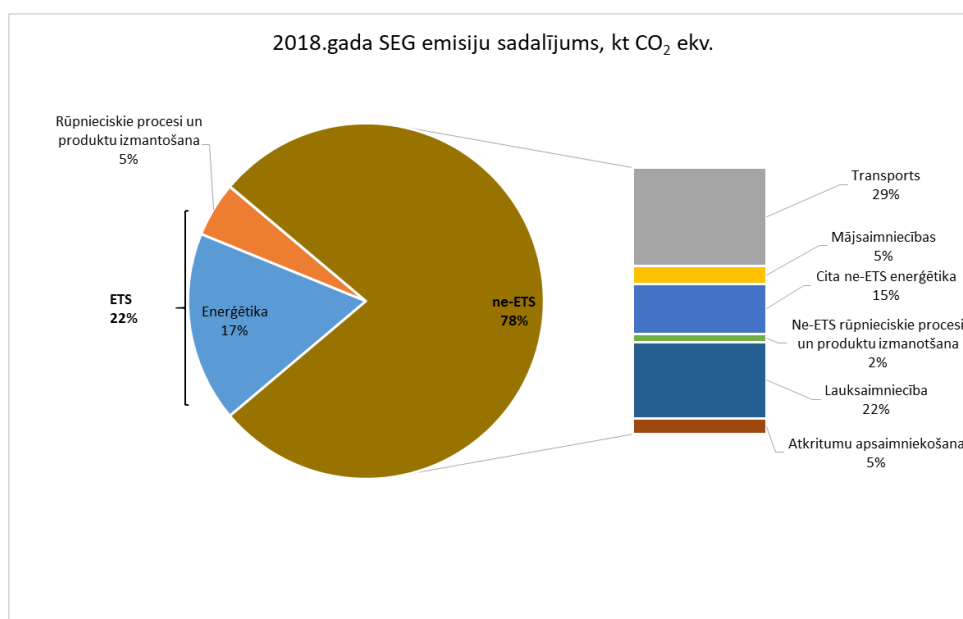
VARAM atbilstoši likuma „Par Latvijas Republikas dalību Kioto protokola elastīgajos mehānismos” 10. panta pirmās daļas 6. punktam katru gadu sagatavo un iesniedz MK informatīvo ziņojumu par KPFI darbību, tai skaitā par finanšu izlietojumu un par vides kvalitātes uzlabojumu. Projektu īstenošana KPFI ietvaros ir noslēgusies, bet turpinās projektu rezultātu monitorings. Savukārt saskaņā ar Likuma 32.² panta 4.⁷ daļu VARAM, sākot ar 2013. gadu, sagatavo un līdz kārtējā gada 1. aprīlim iesniedz MK informatīvo ziņojumu par izsoļu ieņēmumu izmantošanu iepriekšējā gadā, tai skaitā informāciju par finansētajiem pasākumiem, par panākto SEG emisijas samazinājumu, par to, kādi sasniegumi gūti, nodrošinot pielāgošanos klimata pārmaiņām, kā arī par nodrošināto vides kvalitātes uzlabojumu kopumā.

3. SEG emisiju samazināšanas nepieciešamība dažādās tautsaimniecības nozarēs

Kopējās Latvijas SEG emisijas 2018. gadā (neskaitot Zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības sektora emisijas, bet ieskaitot netiešās CO₂ emisijas) bija 11 757,06 kt CO₂ ekv. Atbilstoši 2020. gada SEG inventarizācijai¹⁵ par 1990.-2018. gadu Latvijas kopējās SEG emisijas no 1990. gada līdz 2018. gadam ir samazinājušās par 55,3 %. Tomēr, ja izvērtē SEG emisiju apjoma izmaiņas no 2005. gada, kas ir bāzes gads ES līmeņa SEG emisiju samazināšanas mērķu noteikšanā, tad no 2005. gada kopējās Latvijas SEG emisijas ir pat palielinājušās par 4,3 % periodā līdz 2018. gadam.

SEG emisiju galvenie avoti 2018. gadā ES ETS un ne-ETS darbību iedalījumā atspoguļoti 2. attēlā. Lielākā daļa no kopējām emisijām ir ne-ETS darbību sektorā, tas ir, 78 %. Lielākie ne-ETS sektora SEG emisiju avoti ir transporta sektorā 29 %, lauksaimniecībā 22 % un cita ne-ETS enerģētikā 15 % no kopējām SEG emisijām.

¹⁵ Kārtību, kādā tiek izveidota un uzturēta SEG inventarizācijas un SEG prognožu sagatavošanas nacionālā sistēma ir noteikta MK 2017. gada 12. decembra noteikumos Nr. 737 "Siltumnīcefekta gāzu inventarizācijas un prognožu sagatavošanas nacionālās sistēmas izveidošanas un uzturēšanas noteikumi".

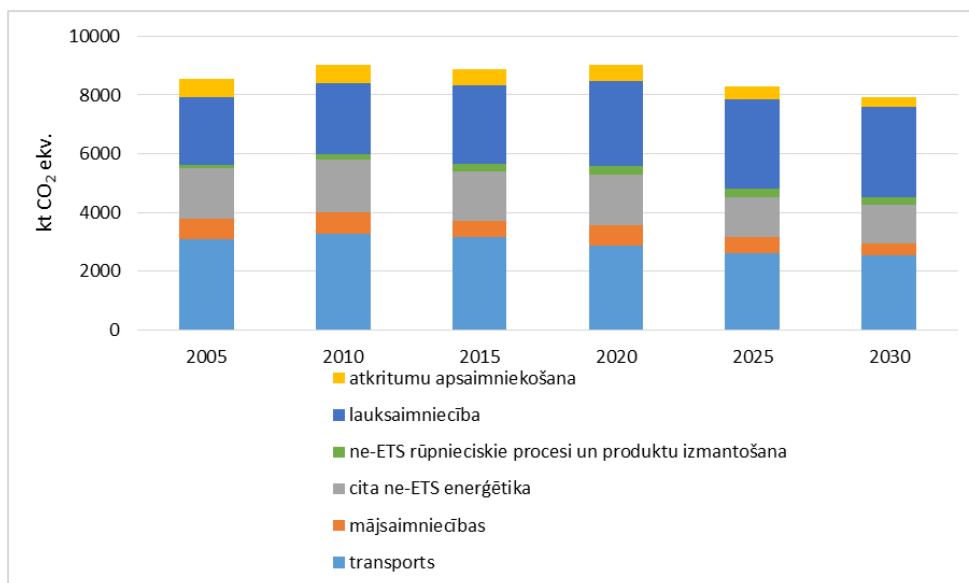
2. attēls. Latvijas 2018. gada SEG emisiju sadalījums, (%)

Latvijas ES ETS operatoru radītais SEG emisiju apjoms 2018. gadā bija tikai 22 % no kopējā Latvijas SEG emisiju apjoma.

Analizējot Latvijas ekspertu sagatavotās SEG emisiju prognozes¹⁶, var secināt, ka kopējās ne-ETS darbību SEG emisijas laika periodā no 2005.-2020. gadam pieaugtu par 5,2%. Ne-ETS darbībās lielākais SEG emisiju un īpatsvara kopējā SEG emisiju apjomā pieaugums laika posmā no 2005.-2020. gadam ir prognozēts ne-ETS rūpnieciskajiem procesiem un produktu izmantošanai – 212,0%, un lauksaimniecības sektoram – 23,9% (sk. 3. attēlu). Tāpat tiek prognozēts, ka periodā līdz 2030. gadam, īstenojot tikai tos pasākumus, kuri ir iekļauti scenārijā “ar pasākumiem”¹⁷, kopējās Latvijas SEG emisijas samazināsies par aptuveni 10,5 %, salīdzinot ar 2005. gada kopējo valsts SEG emisiju apjomu, bet ne-ETS darbību SEG emisijas samazināsies par 7,3 %. Vislielākais SEG emisiju samazinājums 2005.-2030. gada periodā ir plānots atkritumu apsaimniekošanas sektorā – 47,7 %. Savukārt, vislielāko ieguldījumu ne-ETS darbību SEG emisiju pieaugumā dos ne-ETS rūpniecisko procesu un produktu izmantošanas sektora SEG emisiju pieaugums – 163,7%, salīdzinot ar 2005. gada SEG emisiju apjomu, un lauksaimniecības sektora SEG emisiju pieaugums – 33,4 %, salīdzinot ar 2005. gada SEG emisiju apjomu.

¹⁶ 2020. gada 29. aprīlī EK iesniegtās prognozes https://cdr.eionet.europa.eu/lv/eu/mmr/art04-13-14_lcds_pams_projections/projections/envxqm02w/

¹⁷ Šajā SEG prognožu scenārijā prognozējot SEG emisiju izmaiņas tiek ņemti vērā tie pasākumi, kas jau ir īstenoti, šobrīd tiek īstenoti, vai to īstenošana ir iepļānota un finansējums šo pasākumu īstenošanai ir noteikts (esošie pasākumi)

3. attēls. Latvijas ne-ETS darbību SEG faktiskās emisijas un emisiju prognozes 2005.-2030. gads ieskaitot netiešās CO₂ emisijas (kt CO₂ ekv.)

Saskaņā ar jaunākajiem prognožu datiem¹⁸ (uz EKII stratēģijas sagatavošanas brīdi) Latvija iespējams nodrošinātu¹⁹ līdz 2030. gadam noteiktā mērķa – 6 % pret 2005. gadu sasniegšanu 2030. gadā ne-ETS sektorā scenārijā “ar pasākumiem”.

Lai virzītos uz mērķu sasniegšanu, gatavojot politikas plānošanas dokumentus, vispārīgi ir identificētas galvenās politikas un pasākumi katrā no nozarēm investīciju piesaistei:

Enerģētikas sektorā:

- energoefektivitātes uzlabošana valsts un pašvaldību ēkās, kā arī dzīvojamās ēkās;
- atjaunojamo energoresursu (turpmāk – AER) izmantošana individuālajā, lokālajā un centralizētajā siltumapgādē un aukstumapgādē, t.sk. lauku saimniecībās un rūpniecībā;
- efektīva energoresursu izmantošana, t.sk. ražošanas procesu modernizācija, inovatīvu būvniecības risinājumu un materiālu ieviešana;
- enerģijas patēriņa samazināšana un pāreja uz AER apstrādes rūpniecības nozarē;
- atbalsts ieguldījumiem pārtikas pārstrādes uzņēmumos;

¹⁸ 2020. gada 29. aprīlī EK iesniegtās prognozes atbilstoši ziņojumam par politiku, pasākumiem un prognozēm, kas sagatavots atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 21. maija Regulai (ES) Nr. 525/2013 *par mehānismu siltumnīcefekta gāzu emisiju pārraudzībai un ziņošanai un citas informācijas ziņošanai valstu un Savienības līmenī saistībā ar klimata pārmaiņām un par Lēmuma Nr. 280/2004/EK atcelšanu.*

¹⁹ Atbilstoši Nacionālajā enerģētikas un klimata plānā 2021. – 2030.g. (<https://likumi.lv/ta/id/312423-par-latvijas-nacionalo-energetikas-un-klimata-planu-20212030-gadam>) noteiktajam Latvijas aprēķinātajam indikatīvam saistošam ne-ETS mērķim 2030. gadam. Ikgadējie 2021.-2030.gada perioda ne-ETS mērķi Latvijai tiks noteikti 2020.-2021. gadā, izmantojot jaunākās pieejamās pārbaudītās SEG inventarizācijas datus 2005. gadam un 2016., 2017. un 2018. gadam, pieņemot Regulas 2018/842 4.pantā minēto EK Īstenošanas aktu.

- atbalsts inovatīvu tehnoloģiju un pakalpojumu attīstīšanai energoefektivitātes uzlabošanai ēkās, energoapgādē un ražošanā, un AER īpatsvara paaugstināšanai energopatēriņā;
- starpvalstu projektu īstenošana AER jomā;
- viedo pilsētvides tehnoloģiju un risinājumu ieviešana;
- infrastruktūras modernizācija, t.sk. ceturtās paaudzes siltumapgādes sistēmu ieviešana.

Transporta sektorā:

- mazemisiju un nulles emisiju transportlīdzekļu skaita palielināšana;
- energoefektivitātes uzlabošana un AER tehnoloģiju izmantošanas veicināšana;
- atbalsts ilgtspējīgu transportlīdzekļu izmantošanai nepieciešamās infrastruktūras izveidei, tai skaitā atbalsts biometāna izmantošanai transportā nepieciešamās infrastruktūras izveidei, tehnoloģiju izpētei un inovatīvu risinājumu izstrādei to integrēšanai energosistēmā, kā arī mobilitātes, transporta sistēmas un loģistikas risinājumu attīstīšanu energoefektivitātes un vides ilgtspējas uzlabošanai.
- elektrotransportlīdzekļu uzlādes staciju tīkla pilnveidošana;
- sabiedriskā transporta izmantošanas iespēju pilsētās pilnveidošana;
- veloinfrastruktūras attīstība Rīgā un Pierīgā;
- viedo pilsētvides tehnoloģiju un risinājumu ieviešana;
- atbalsts ilgtspējīgas dzelzceļa transporta izmantošanai nepieciešamās infrastruktūras izveidei.

Atkritumu apsaimniekošanas sektors:

- apglabāto atkritumu apjoma samazināšanas nodrošināšana;
- dažāda veida atkritumu sagatavošanas atkārtotai izmantošanai, pārstrādei un reģenerācijai veicināšana;
- centralizētajai kanalizācijas sistēmai pieslēgto iedzīvotāju skaita noteiktās aglomerācijās palielināšana;
- atbalsts inovatīvu tehnoloģiju un pakalpojumu attīstīšana atkritumu un notekūdeņu apsaimniekošanas.

Lauksaimniecības sektors:

- bioloģiskās lauksaimniecības attīstība;
- atbalsts biogāzes ražošanai;
- precīzo lauksaimniecības tehnoloģiju augkopībā izmantošana;
- precīzo lauksaimniecības tehnoloģiju lopkopībā, ieskaitot barības plānus, izmantošana;
- meliorācijas sistēmu uzturēšana;
- atbalsts inovatīvu tehnoloģiju un pakalpojumu attīstīšanai lauksaimniecības darbībās.

Zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības sektors:

- meža ieaudzēšana mazāk vērtīgajās lauksaimniecībā izmantojamās zemēs;
- jaunaudžu kopšanas ciršu atbalsts;
- meliorācijas sistēmu atjaunošana;
- atbalsts jaunu augļu dārzu izveidošanai un ierīkošanai;
- atbalsts inovatīvu tehnoloģiju un pakalpojumu attīstīšanai mežsaimniecības darbībās.

Pielāgošanās klimata pārmaiņām tehnoloģiju un risinājumu ieviešana, t.sk. ņemot vērā Latvijas pielāgošanās klimata pārmaiņām plānā laika posmam līdz 2030. gadam identificētos pasākumus, ir būtiska, lai mazinātu Latvijas cilvēku, tautsaimniecības, infrastruktūras, apbūves un dabas ievainojamību pret klimata pārmaiņu ietekmēm un veicināt klimata pārmaiņu radīto iespēju izmantošanu.

Neskatoties uz pārlicinošiem pierādījumiem²⁰ par klimata pārmaiņām un to negatīvo ietekmi uz vidi un cilvēku veselību, daudzi Latvijas iedzīvotāji joprojām nav pietiekami informēti par klimata pārmaiņām, to radītajiem riskiem, kā arī veicamajām rīcībām to mazināšanai. Sabiedrības informēšana un izpratnes par klimata pārmaiņu procesiem veidošana ir viens no nozīmīgākajiem pasākumiem, kā palielināt ieinteresētību un motivāciju iedzīvotājiem iesaistīties ar klimata pārmaiņām saistīto jautājumu risināšanā.

4. Pieejamais EKII finansējums - izsoļu faktiskie ieņēmumi un to prognoze

Saskaņā ar Direktīvas 2009/29/EK²¹ (pārņemta Latvijas tiesību aktos ar MK 2012. gada 13. novembra noteikumiem Nr. 769 "Noteikumi par stacionāru tehnoloģisko iekārtu dalību Eiropas Savienības emisijas kvotu tirdzniecības sistēmā") 1. panta 11. punktu sākot ar ES ETS 3. periodu ES dalībvalstis izsola EUA. Arī ar Direktīvas 2018/410²² 1. panta 13. punktu tiek noteikts, ka sākot ar 2019. gadu, ES dalībvalstis izsola visas EUA, kas nav piešķirtas bez maksas saskaņā ar Direktīvas 2003/87/EK 10. a un 10. c pantu un kas nav ieskaitītas tirgus stabilitātes rezervē, kura izveidota ar Lēmumu 2015/1814²³, vai anulētas saskaņā ar Direktīvas 2003/87/EK 12. panta 4. punktu. Faktiski EUA izsolīšana tika uzsākta 2012. gada beigās tā saucamajās agrajās izsolēs, savukārt 2014. gada

²⁰ IPCC, *Climate Change 2014: Synthesis Report, 2014*. https://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar5/syr/SYR_AR5_FINAL_full.pdf

²¹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 23. aprīļa Direktīvas 2009/29/EK, ar ko Direktīvu 2003/87/EK groza, lai uzlabotu un paplašinātu Kopienas siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisiju kvotu tirdzniecības sistēmu;

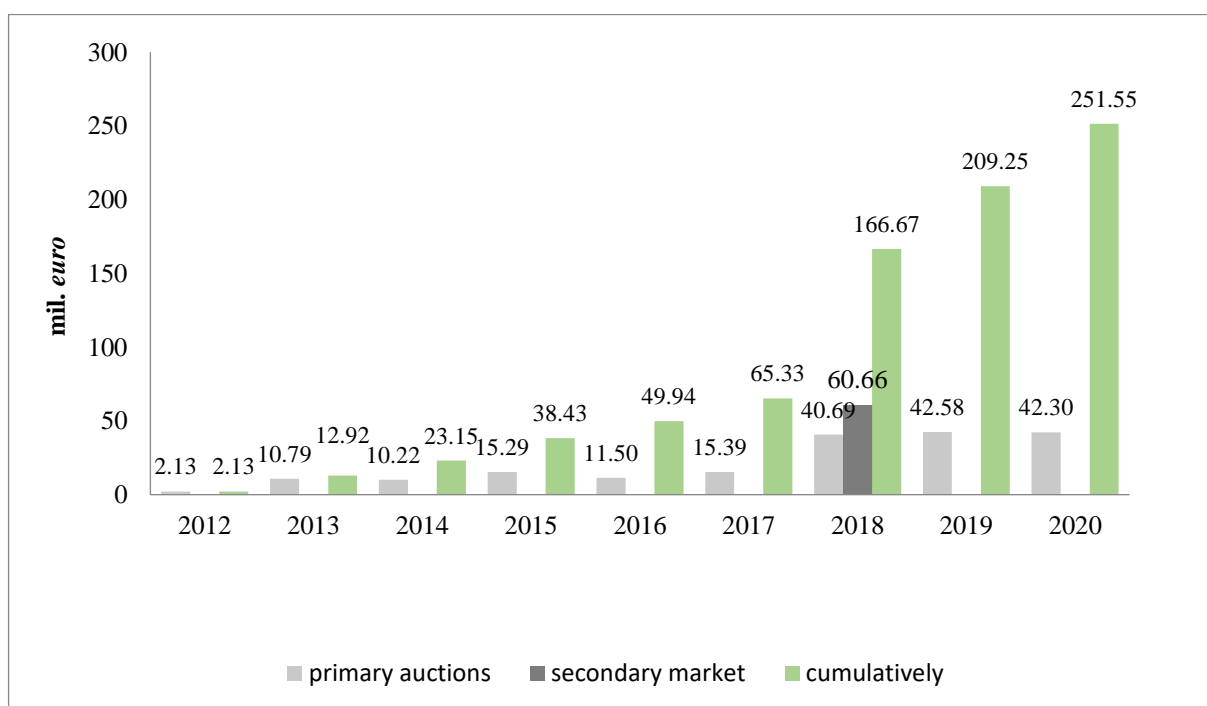
²² Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 14. marta Direktīvas (ES) 2018/410, ar ko groza Direktīvu 2003/87/EK, lai sekmētu emisiju izmaksefektīvu samazināšanu un investīcijas mazoglekļa risinājumos, un Lēmumu (ES) 2015/1814;

²³ Eiropas Parlamenta un Padomes 2015. gada 6. oktobra lēmums Nr. 2015/1814 par Savienības siltumnīcefekta gāzu emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas tirgus stabilitātes rezerves izveidi un darbību un ar ko groza Direktīvu 2003/87/EK

beigās tika uzsākta EUAA izsolīšana. Saskaņā ar Direktīvas 2003/87 13. pantu EUA un EUAA, kas izdotas, sākot ar 2013. gada 1. janvāri, ir beztermiņa.

Laika periodā kopš 2012. gada 13. novembra līdz 2020. gada 31. decembrim Latvija izsolījusi nepilnus 17,24 milj. EUA un 224,5 tūkst. EUAA, kā rezultātā no visām emisijas kvotu izsolēm primārajā tirgū kopējā izsoļu platformā guvusi 190,90 milj. *euro* un 2018. gadā papildus primārajā tirgū notikušajām izsolēm Latvija realizēja nepilnus 3,13 milj. EUA sekundārajā tirgū, kopā iegūstot nepilnus 60,66 miljons *euro*. Šīs sekundārajā tirgū realizētās EUA tika iegūtas pēc tiesvedības ES Vispārējā tiesā (Lietas Nr. T-369/07 Latvija pret EK) un vēlāk tika konvertētas par ES ETS 3. perioda emisijas kvotām. Tāda veida un apmēra ieņēmumi no darījumiem sekundārajā tirgū netiek vairs prognozēti.

Faktiskie ieņēmumu apmēri ikgadēji un kumulatīvi ir attēloti 4. attēlā.

4. attēls. Faktiskie ieņēmumi no emisijas kvotu (EUA un EUAA kopā) izsolēm un realizācijās (milj. *euro*) laika periodā 2012. – 2020. gadam.

Emisijas kvotas cena galvenokārt balstās uz piedāvājumu un pieprasījumu tirgū, taču reaģē arī uz dažādām norisēm gan enerģētikas sektorā Eiropā, t.sk. energoresursu cenu izmaiņām enerģijas tirgos, gan laikapstākļiem, gan notikumiem un lēmumiem starptautiskās (t.sk. ES līmenī) sarunās par klimata pārmaiņām, gan atsevišķu valstu paziņojumiem, gan arī 2020. gadā saistībā ar Covid-19 infekcijas izplatības būtisko ietekmi uz globālo fosilo energoresursu tirgu, gan valstu ekonomikām. Kopš 2013. gada EUA cenas, kas sasniedza zemāko punktu ETS 3. periodā – 2,65 *euro* par 1 EUA, ir ievērojami palielinājušās un 2021. gada janvārī bija ap 33 *euro* par 1 EUA, martā jau sasniedz 40 *euro* un maijā pārsniedza jau 50 *euro*, kas skaidrojams ar spekulatīvā kapitāla pieplūdumu šajā tirgū, kā arī gaidām saistībā ar 2021. gadā Eiropas Komisija

plānotajām iniciatīvām “*fit fo 55 package*”²⁴ ietvaros un arī dažādām uzņēmumu risku ierobežošanas stratēģijām. EUA svārstīgā cenu dinamika ES ETS 3. periodā un ETS 4. perioda sākumā kopējā izsoļu platformā attēlota 5. attēlā.

5. attēls. Emisijas kvotu cenu dinamika kopējā izsoļu platformā primārajā tirgū ES ETS 3 periodā un ES ETS 4. perioda sākumā.

Emisijas kvotu cenas svārstīgums būtiski apgrūtina ieņēmumu prognožu veidošanu. Ieņēmumu prognožu sagatavošanā izsolāmo emisijas kvotu apjomu noteikšana veikta ievērojot attiecīgos nosacījumus un pamatprincipus, kas noteikti Direktīvā 2003/87/EK²⁵, Direktīvā 2018/410²⁶, Lēmumā 2015/1814²⁷ un Regulā Nr. 1031/2010²⁸. Iespēju robežās tika ņemta vērā arī 2019. gadā darbību uzsākusī tirgus stabilitātes rezerve, kas praksē pēc provizoriskiem aprēķiniem nozīmē to, ka ES dalībvalstis (t.sk. Latvija) līdz 2023. gadam (ieskaitot) izsolīs emisiju kvotas samazinātos apjomos un no 2024. gada izsolāmie emisijas kvotu apjomi varētu tikt noteikti pilnā apmērā. Ieņēmumu prognožu aprēķins ir

²⁴ Skatīt Eiropas Komisijas darba programmas 2021. gadam. I pielikuma 1. punktu. https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar%3A91ce5c0f-12b6-11eb-9a54-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_2&format=PDF

²⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes 2003. gada 13. oktobra Direktīva Nr. 2003/87/EK ar kuru nosaka sistēmu siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisijas kvotu tirdzniecībai Kopienā un groza Padomes Direktīvu 96/61/EK

²⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 14. marta Direktīva Nr. 2018/410 ar ko groza Direktīvu 2003/87/EK, lai sekmētu emisiju izmaksefektīvu samazināšanu un investīcijas mazoglekļa risinājumos, un Lēmumu (ES) 2015/1814

²⁷ Eiropas Parlamenta un Padomes 2015. gada 6. oktobra lēmums Nr. 2015/1814 par Savienības siltumnīcefekta gāzu emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas tirgus stabilitātes rezerves izveidi un darbību un ar ko groza Direktīvu 2003/87/EK

²⁸ Komisijas 2010. gada 12. novembra regula Nr. 1031/2010 par siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisiju kvotu izsoļu laika grafiku, administrēšanu un citiem aspektiem saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2003/87/EK, ar kuru nosaka sistēmu siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisijas kvotu tirdzniecībai Kopienā

indikatīvs un modelēts balstoties uz vēsturiskajām faktiskajām emisijas kvotu cenu attīstības tendencēm un vadošu oglekļa tirgus ekspertu cenu prognozēm²⁹.

Informācija par indikatīvām ieņēmumu prognozēm no emisiju kvotu izsolīšanas 2021. – 2030. gadam sniegta 6. attēlā.

6. attēls. Ieņēmumu prognoze no emisijas kvotu izsolēm laika periodā no 2020.-2030. gadam (milj. euro).

Ir jāatzīmē, ka ieņēmumi ir atkarīgi no izsolāmo emisijas kvotu apjoma, kas ir atkarīgs no ES ETS sistēmas kopējā emisijas kvotu kopapjoma – “cap”. Uz EKII stratēģijas sagatavošanas brīdī izsolāmo emisijas kvotu apjomi modelēti, balstoties uz pārrēķināto ES ETS emisiju kopapjomu – “cap”, kas tika veikts *Brexit* dēļ. Saskaņā ar 2020. gada 16. novembra EK lēmumu par Savienības kvotu daudzumu, kas 2021. gadā jāizsniedz saskaņā ar ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēmu (C(2020) 7704 final)³⁰ kopapjoms 2021. gadam tiek noteikts 1 571 583 007 EUA apmērā.

5. EKII ieviešanas mehānisms

Lai iespējami efektīvi un pilnīgi sasniegtu Likumā noteiktos EKII mērķus, ņemot vērā pieejamās un Latvijā pārbaudītās tehnoloģijas, jaunu produktu un tehnoloģiju izstrādes potenciālu, kā arī zināšanas par paradumu maiņas būtisko ietekmi, nepieciešams atbilstošs EKII darbības mehānisms.

EKII stratēģijas īstenošanai izmantojamus instrumentus var iedalīt gan pēc būtības, gan pēc sasniedzamā mērķa. Balstoties uz esošo pieredzi EKII darbība

²⁹ Berenberg, BNEF, Brannvoll ApS, Clearblue, Commerzbank, Energy Aspects, Macquarie, Morgan Stanley, Refinitiv, S&P Global Platts, SocGen, Vertis, Wollue Insight (publicēts 07.04.2021 <https://carbon-pulse.com/125815/>.)

³⁰ https://ec.europa.eu/clima/sites/clima/files/news/docs/c_2020_7704_en.pdf

tiks balstīta primāri uz divām komponentēm, kuras finansē no EKII ietvaros uzkrātā finansējuma:

- I. klimata pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanās klimata pārmaiņām projektu īstenošana (aptuveni 90 % no regulārajiem emisijas kvotu izsolišanas ieņēmumiem primārajā tirgū);
- II. institucionālās rīcībspējas nodrošināšana darbam ar klimata pārmaiņu jautājumiem (aptuveni 10 % no regulārajiem emisijas kvotu izsolišanas ieņēmumiem primārajā tirgū).

EKII finansējuma pārdales proporcija tiek attiecināta ES ETS 4. perioda ietvaros (2021.-2030. gads), un ikgadēji tā ir indikatīva.

Organizējot projektu konkursus tiks ievēroti Likuma 32.² panta 4.⁴ daļā minētie nosacījumi, kā arī prioritāri finansējums tiks piešķirts tādu aktivitāšu finansēšanai, kas atbilst šādiem nosacījumiem:

- 1) bez EKII finansiāla atbalsta nav komerciāli izdevīgi;
- 2) ir ar iespējami augstu SEG emisiju samazināšanas potenciālu un iespējami zemām SEG emisiju samazināšanas izmaksām;
- 3) vērsti uz SEG emisiju samazināšanu ne-ETS darbībās;
- 4) ir ar potenciāli plašu izmantojumu, lai veicinātu klimata pārmaiņu mazināšanu un pielāgošanos klimata pārmaiņām;
- 5) nav primāri vērsti uz kādu jau noteiktu, obligātu standartu sasniegšanu vai prasību izpildi;
- 6) tiek nodrošināta demarkācija starp citiem finansējuma avotiem;
- 7) veicina patēriņa un dzīvesveida paradumu maiņu un gūto zināšanu, prasmju un pozitīvo rezultātu tālāknodošanu (multiplicēšanu) klimata pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanos klimata pārmaiņām jomā.

I komponente - Klimata pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanās klimata pārmaiņām projektu īstenošana

Komponentes mērķis ir atbalstīt SEG emisiju samazināšanu un pielāgošanās klimata pārmaiņām veicinošu tehnoloģiju, procesu un risinājumu attīstīšanu un ieviešanu atbilstoši Likuma 32.² panta 4.⁴ daļas nosacījumiem.

Tāpat būtiska loma tautsaimniecības attīstībai ir atbalsta sniegšana Latvijā izstrādātu klimata tehnoloģiju starptautiskai eksportspējai (tehnoloģiju pārnesi) un risinājumu ieviešanai un demonstrēšanai ārpus valsts robežām klimata pārmaiņu mazināšanas vai pielāgošanās klimata pārmaiņām jomā.

Pamatojoties uz Latvijas SEG emisiju esošo sadalījumu un nākotnes prognozēm (EKII stratēģijas 3. sadaļa” SEG emisiju samazināšanas nepieciešamība dažādās tautsaimniecības nozarēs”) secināms, ka SEG emisiju samazināšana būs jānodrošina dažādās tautsaimniecības nozarēs. Ņemot vērā Likumā noteiktās plašās izsoļu ieņēmumu izmantošanas jomas un ierobežoto finansējuma apjomu, kā arī plānotos pasākumus (piemēram, skat. EKII stratēģijas 3. sadaļu) ir nepieciešams noteikt prioritāros virzienus EKII finansējuma izmantošanai projektu konkursu ietvaros:

- enerģētikas sektoram – pasākumu īstenošana ilgtspējīgas enerģētikas un visaptverošas energoefektivitātes nodrošināšanai. Pasākumu īstenošanai ir bijis pieejams un būs pieejams finansējums Kohēzijas fonda un Eiropas Reģionālajā attīstības fonda ietvaros. Finansējums šobrīd prioritāri tiek izmantots energoefektivitātes pasākumu īstenošanai ēkās – daudzdzīvokļu ēkās, pašvaldību ēkās, valsts ēkās un uzņēmumu ēkās, kā arī vietējo atjaunojamo energoresursu izmantošanai enerģijas ražošanai;
- transporta sektoram – pasākumu īstenošana resursefektīva un videi draudzīga transporta nodrošināšanai. Pasākumu īstenošanai ir bijis pieejams un būs pieejams finansējums Kohēzijas fonda un Eiropas Reģionālajā attīstības fonda ietvaros. Finansējums šobrīd prioritāri tiek izmantots ceļu un dzelzceļa infrastruktūras nodrošināšanai;
- atkritumu apsaimniekošanas sektoram – pasākumu īstenošana atkritumu un notekūdeņu apsaimniekošanas efektivitātes uzlabošanai. Pasākumu īstenošanu būtiski ietekmē prasību noteikšana ES ietvaros;
- lauksaimniecības sektoram – pasākumu īstenošana ilgtspējīgas zemes apsaimniekošanai un lauksaimniecībā. Pasākumu īstenošanai ir bijis pieejams un būs pieejams finansējums Kopējās lauksaimniecības politikas ietvaros;
- zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības sektoram – pasākumu īstenošana ilgtspējīgai mežsaimniecības apsaimniekošanai.

Lai nodrošinātu, ka prioritāri EKII finansējums tiktu piešķirts tādu aktivitāšu finansēšanai, kas atbilst EKII stratēģijā izvirzītajiem nosacījumiem, t.sk. tiek nodrošināta demarkācija starp citiem finansējuma avotiem, ir nepieciešams prioritāros atbalsta virzienus vērtēt īsākos laikposmos:

- **2021. - 2023. gads** – būtisks faktors enerģētikas SEG emisiju samazinājumam kopējā bilancē ir energoefektivitātes uzlabošanai un kurināmā nomainī. Līdz ar to šajā sektorā ir izvirzāmas divas prioritātes: visaptverošu energoefektivitātes pasākumu īstenošana, kā arī inovatīvu klimata tehnoloģiju un risinājumu ieviešana, kas ietvertu tādas aktivitātes, kā SEG emisiju samazināšana valsts nozīmes aizsargājamajos arhitektūras pieminekļos, ceturtnās paaudzes siltumapgādes sistēmas ieviešana, klimatneitralitātes veicināšana Latvijas kino un filmu nozarē, kā arī risinājumu ieviešana, ņemot vērā aprites ekonomikas aspektus. Savukārt, transporta sektors ir lielākais ne-ETS darbību SEG emisiju avots un radīja 29 % no kopējām 2018. gada SEG emisijām. Līdz ar to transporta sektorā mazemisiju un nulles emisiju transportlīdzekļu skaita palielināšana, it īpaši māsaimniecībās, ir EKII prioritāte šajā laikposmā.
- **2024.-2027. gads** – prioritārie atbalsta virzieni SEG samazināšanai tiks identificēti 2023. gadā, t.sk. ņemot vērā Daudz gadu finanšu shēmas ietvaros 2021.-2027. gadam pieejamo finansējumu klimata aktivitātēm, NEKP

identificētos pasākumus un ņemot vērā Likuma 32². panta 4⁴ daļā noteikto izsoļu ieņēmumu izmantošanas nosacījumus. Ņemot vērā noteikto SEG emisiju mērķi uz 2030. gadu ir prognozējams, ka prioritātes atbildīs ne-ETS darbību sektorā iekļautajām nozarēm.

Papildus prioritārajiem SEG emisiju samazinošajiem atbalsta virzieniem ir jāattīsta risinājumi saistībā ar pielāgošanās klimata pārmaiņām un CO₂ piesaistes aktivitātēm.

Šajā periodā varētu tik attīstīta arī atbalsta sniegšana maza apmēra projektiem - iniciatīvām, ar mērķi samazināt SEG emisijas caur patēriņa un dzīvesveida paradumu maiņas veicināšanu, balstoties uz jau pieejamo tehnoloģiju un procesu iespējami plašu izmantošanu bez nozīmīgām (mazām) papildus investīcijām.

- **2028. -2030.gads** – prioritātes tiks identificētas 2027. gadā, t.sk. ņemot vērā NEKP identificētos pasākumus un Likuma 32². panta 4⁴ daļā noteikto izsoļu ieņēmumu izmantošanas nosacījumus. Ņemot vērā noteikto SEG emisiju mērķi uz 2030. gadu ir prognozējams, ka prioritātes atbildīs ne-ETS darbību sektorā iekļautajām nozarēm.

Atklātu projektu iesniegumu konkursu organizēšana

I Komponentes ietvaros VARAM ir atbildīgā iestāde par politikas izstrādi, t.sk. EKII projektu atklāto konkursu nolikumu izstrādi, budžeta plānošanu un uzraudzību EKII apakšprogrammās un maksājumu veikšanu finansējuma saņēmējiem un kontroles funkciju nodrošināšanu, kā, piemēram, iekšējās kontroles sistēmas (turpmāk – IKS) izstrāde un uzturēšana, VIF deleģējuma līgumos noteikto uzdevumu uzraudzības kontrole (īkgadēja EKII darbības audita nodrošināšana), VIF IKS vai tā grozījumu apstiprināšanu. VARAM ar līgumu deleģē VIF līgumu par projekta īstenošanu sagatavošanu, noslēgšanu, grozīšanu un izbeigšanu, projektu pārskatu pārbaudi, projektu īstenošanas kontroli, tajā skaitā projektiem izmaksātā finanšu instrumenta finansējuma, kas atzīts par neattiecināmu, atgūšanu, kā arī projektu monitoringa uzraudzību, ieskaitot informācijas sniegšanu par projektu enerģijas ietaupījumu saskaņā ar normatīvajiem aktiem energoefektivitātes monitoringa jomā. VIF pieņem lēmumus par izmaksātā finanšu instrumenta finansējuma atgūšanu, grozījumiem projektos īstenošanas un pēcuzraudzības termiņā, kā arī par projektos paredzēto rādītāju nesasniegšanu. Attiecībā uz minēto funkciju izpildi VIF ir VARAM pārraudzībā. Savukārt, budžeta plānošana EKII ietvaros tiks organizēta atbilstoši līdzšinējai kārtībai, t.i. līdzekļi EKII projektu īstenošanai tiks plānoti VARAM budžeta apakšprogrammā.

EKII finansējuma saņēmēju loku projektu iesniegumu konkursu ietvaros nosaka iespējami plašu, taču atsevišķo atklāto projektu iesniegumu konkursu ietvaros tas var tikt sašaurināts, lai izvairītos no pārmērīgi liela projektu iesniegumu skaita uz salīdzinoši ierobežota finansējuma apjoma saņemšanu.

Īstenotos projektus izmanto kā labās prakses piemērus līdzīgu projektu attīstīšanai, t.sk. nodrošinot publiskai pieejamībai detalizētu informāciju par

īstenoto projektu tehniskajiem un finansiālajiem parametriem un nodrošinot brīvu pieeju interesentiem apmeklēt objektu klātienē (gan projekta īstenošanas laikā, gan pēc projekta pabeigšanas).

Lai nodrošinātu I komponentes ieviešanu VARAM 2021. gadā izstrādā projektu konkursa nolikumu SEG emisiju samazināšanai enerģētikas sektorā – ceturtās paaudzes siltumapgādes sistēmu ieviešanai, energoefektivitātes paaugstināšanai valsts nozīmes aizsargājamajos arhitektūras pieminekļos (2.kārta) un mazemisiju un nulles emisiju transportlīdzekļu skaita palielināšanai, ievērojot komercdarbības atbalsta kontroles normas. Attiecīgi pēc projektu konkursu nolikumu apstiprināšanas MK, VIF nodrošinās projektu iesniegumu saņemšanu, izvērtēšanu un līgumu par projektu īstenošanu noslēgšanu, lai 2021./2022. gadā tiktu uzsākta projektu īstenošana.

2021. gada 25. janvārī vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs un Latvijas Filmu servisa producentu asociācija parakstīja sadarbības memorandu, kura mērķis ir sekmēt klimata pārmaiņas ierobežojošo pasākumu īstenošanu filmu servisa nozarē un padarīt Latviju par klimatneitrāla kino filmēšanas galamērķi. Atbilstoši memorandumam 2021. gadā tiks veikts novērtējumus identificējot aspektus klimatnoturīga un klimatneitrāla filmu servisa pakalpojumu ieviešanai Latvijā, tai skaitā izvērtējot potenciālo siltumnīcefekta gāzu emisiju samazinājuma apjomu un pasākumu izmaksu efektivitāti un ne ātrāk kā 2022. gadā izvērtētas iespējas attīstīt atklāto projektu iesniegumu konkursu par klimatneitrāla un klimatnoturīga filmu servisa pakalpojumu nodrošināšanu Latvijā no EKII līdzekļiem.

Tai pat laikā VARAM strādās pie atbalsta iespējām SEG emisiju samazināšanai transporta sektorā mazemisiju un nulles emisiju transportlīdzekļu skaita palielināšanai, t.sk. fiziskajām personām, uzņēmumiem neliela autoparka nomaiņai, valsts pārvaldes iestādēm un pašvaldībām. Sākotnēji tiktu attīstīts atbalsts grantu formā, kur attiecīgi pēc projektu konkursa nolikuma apstiprināšanas MK, VIF nodrošinās projektu iesniegumu saņemšanu, izvērtēšanu un līgumu par projektu īstenošanu noslēgšanu, lai 2022. gadā tiktu uzsākta projektu īstenošana. Nākotnē potenciāli atbalsts varētu tikt paredzēts caur līzinga subsidēšanas risinājumiem.

Finanšu instrumenti ir efektīvs līdzeklis, kas ļauj ar publisko, t.sk. EKII finansējumu maksimāli piesaistīt un aktivizēt pēc iespējas vairāk privātā kapitāla. No finansējuma saņēmēja viedokļa granti, kad publiskais finansējums tiek novirzīts kādai programmai vai projektam, ir pievilcīgi, taču tādā veidā daļa publiskā kapitāla tiek izņemta no apgrozības. Lai arī granti līdz šim ir bijusi vienīgā atbalsta forma gan KPFI, gan EKII ietvaros, nākotnē projektu finansēšanā, it īpaši atbalsta sniegšanā komersantiem, būtu prioritāri jāvirzās uz aizdevuma orientētiem (*debt-based*) instrumentiem, garantijām, riska kapitāla ieguldījumiem vai jaukto finansējumu (*blended finance*), tādā veidā nodrošinot papildu finansējuma mobilizāciju no privātā sektora ilgtspējīgai attīstībai, t.sk. klimata pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanās klimata pārmaiņām pasākumiem.

Jāuzsver, ka privātā sektora finanšu mobilizēšanai ir būtiska nozīme klimata mērķu sasniegšanai, līdz ar to viens no EKII uzdevumiem ir piesaistīt un vairost privātā sektora ieguldījumu klimata finansējumā.

Nepieciešams izvērtēt iespēju daļu no EKII pieejamajiem finanšu resursiem novirzīt pašvaldību energoservisa kompāniju (turpmāk - PESKO) attīstībai, būtiski veicinot energoefektivitātes un SEG emisiju mērķu sasniegšanu pašvaldībās un to kapitālsabiedrību darbības stiprināšanu un izaugsmi. Ņemot vērā nozīmīgo skaitu ēku un infrastruktūras objektu, kas atrodas pašvaldību īpašumā/pārvaldībā, tas būtu ievērojams atspēriens energoefektivitātes veicināšanā sabiedriskajā sektorā kopumā. Šādas investīcijas būtu salīdzinoši drošas un ar zemu riska pakāpi, atbalstot dažādus pašvaldību energoefektivitātes pasākumus. Gūtā pieredze un prasmes PESKO ieviešanā būtu nozīmīgs solis turpmāka energoservisa kompāniju (turpmāk - ESKO) virziena attīstībai un šī modeļa plašākai ieviešanai kā sabiedriskā, tā arī privātā sektorā. ESKO modeļa izmantošana ļautu atjaunot novecojušos īpašumus un sakārtot vidi. ESKO un PESKO virziens ir viens no potenciālajiem virzieniem, kā attīstīt EKII "Klimata pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanās klimata pārmaiņām projektu īstenošana" komponenti.

II komponente - Institucionālās rīcības spējas nodrošināšana darbam ar klimata pārmaiņu jautājumiem

II Komponentes ietvaros ikgadēji tiks nodrošināta finansējuma pieejamība Likuma 32.² panta 4.⁴ daļā paredzētajām vajadzībām. Finansējums administratīvās kapacitātes nodrošināšanai darbam ar klimata pārmaiņu jautājumiem veikšanai nepieciešams, lai:

- nodrošinātu Latvijas dalību ES ETS kopējās izolēs, t.sk. individuālās emisijas kvotu pārdošanas organizēšanā;
- nodrošinātu MK noteikumu projektu izstrādi par atklāto projektu iesniegumu konkursiem (t.sk. veicot priekšizpēti) un ar tiem saistīto tiesību aktu (vadlīniju, rīkojumu) sagatavošanu;
- nodrošinātu projektu iesniegumu iesniegšanas organizēšanu, izskatīšanu un apstiprināšanu, projektu īstenošanas uzraudzību un projektu finansējuma izlietojuma pareizības kontroli, kā arī projektu rezultātu monitoringu;
- nodrošinātu EKII darbības auditu;
- nodrošinātu Konvencijas un tās Kioto protokola saistību, kā arī citu starptautisko saistību izpildi klimata politikas jomā, t.sk. pārstāvēt Latvijas intereses starptautiskās un ES klimata politikas attīstīšanā, kā arī sagatavot saistību izpildei nepieciešamos pētījumus, ziņojumus, vadlīnijas, novērtējumus un metodikas;
- sniegtu Latvijas ieguldījumu klimata pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanās jomā attīstības valstīm (atbilstoši Parīzes nolīguma 9. panta paredzētajam), galvenokārt orientējoties uz Austrumeiropas un Centrālāzijas valstīm, sniedzot ieguldījumu šo valstu kapacitātes paaugstināšanā klimata politikas izstrādē un praktisku risinājumu ieviešanā, kā arī iespēju robežās nodrošinātu

finansējumu attīstības valstīm izmantojot multilaterālos kanālus, t.sk. iemaksas klimata pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanas jomā darbojošos starptautiskajos fondos, piemēram, Klimata pārmaiņu mazināšanas fonds (*Green Climate Fund*);

- nodrošinātu sabiedrības izpratnes un informētības paaugstināšanu par klimata pārmaiņu un pielāgošanās jautājumiem, organizējot komunikācijas kampaņas, attīstot VIF kapacitāti, tostarp klimata komunikācijā un plašāk izmantojot digitālos komunikācijas risinājumus;
- nodrošinātu MK 2011. gada 29. marta noteikumos Nr. 233 “Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas nolikums” un VARAM struktūrvienību reglamentos noteikto funkciju īstenošanu klimata politikas izstrādāšanas, ieviešanas un koordinācijas jomā;
- nodrošinātu klimata politikas īstenošanu, veicot materiāli tehniskās bāzes uzlabošanu klimata pārmaiņu risku novērtēšanai, datu analīzei u.c., VARAM padotībā esošajās valsts pārvaldes iestādēs un valsts kapitālsabiedrībās, kurās VARAM ir valsts kapitāla daļu turētāja.

Vides aizsardzības un
reģionālās attīstības ministrs

A. T. Plešs

18.06.2021. 9:29

7431

R. Kašs 67026538

G.Zusteniņš 67026489